

KONFERENCJA GERMANISTÓW PRL I NRD

W dniach 3-5 listopada 1975 r. odbyła się w Ustroniu k. Kępna międzynarodowa konferencja germanistyczna na temat *Widerspiegelung deutsch-polnischer Beziehungen in der deutschsprachigen Literatur des 19. und 20. Jahrhunderts unter besonderer Berücksichtigung progressiver Traditionen und ihrer Fortsetzung in der Literatur der DDR*, zorganizowana staraniem Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Łódzkiego oraz Lektoratu Języka Niemieckiego przy Ośrodku Kultury i Informacji NRD w Warszawie.

Trzeba tu przypomnieć, że konferencja w Ustroniu nie była pierwszym zjazdem naukowym poświęconym problematyce niemiecko-polskich związków literackich. Nawiązywała ona bowiem do spotkania germanistów PRL i NRD w 1969 r. w Warszawie w ramach prac Komisji d.s. Germanistyki PRL i NRD. Zjazd ten uświadomił raz jeszcze wagę badań nad polsko-niemieckimi stosunkami literackimi i kulturalnymi, ujawnił jednocześnie wiele istotnych luk w dotychczasowym stanie wiedzy¹.

Konferencja w Ustroniu była więc pewnego rodzaju kontynuacją dialogu germanistów PRL i NRD z 1969 r. oraz podsumowaniem wyników eksploracji tego tematu w minionym okresie.

W zagajeniach powitalnych przedstawiciele obu ośrodków organizujących podniesiono rolę badań nad stosunkami polsko-niemieckimi. O wadze tych badań w aspekcie literatury Niemieckiej Republiki Demokratycznej, o fakcie, że zadania tego podjęli się w dużym stopniu germaniści PRL i NRD mówił zastępca dyrektora Ośrodka Kultury i Informacji NRD Klaus Washausen.

W obradach uczestniczył konsul Manfred Kohla z Konsulatu Generalnego Niemieckiej Republiki Demokratycznej we Wrocławiu, który w swym przemówieniu wyraził zadowolenie, że tematyka związków literackich w twórczości postępowych pisarzy niemieckich stała się obiektem zainteresowania germanistów PRL i NRD.

W pierwotnym zamierzeniu organizatorów miano zaprezentować na konferencji problematykę odbicia stosunków polsko-niemieckich jedynie w literaturze niemieckiego obszaru językowego. Okazało się jednak, że byłoby to w pewnym stopniu zużożenie zagadnienia. Dlatego też wśród wygłoszonych referatów znajdowały się także tematy z zakresu literatury polskiej, jakkolwiek zawsze w kontekście „problemu niemieckiego”.

Konferencję zainaugurowało wystąpienie doc. dra habil. Wenera Riecka (Pädagogische Hochschule Potsdam, obecnie — Uniwersytet Warszawski), który przedstawił referat pt. *Die Polen-Thematik in der deutschen Literatur von der Großen Französischen Revolution bis zur Jahrhundertwende. Versuch einer literarischen und weltanschaulichen Positionsbestimmung*. W oparciu o utwory takich autorów, jak Rebman, Schreiber, Seume, Falk, Posselt czy Werner prelegent prześledził odbicie wydarzeń w Polsce i we Francji w piśmiennictwie niemieckim. Interesujące były także porównania z literaturą oświeceniową, okresu „burzy i naporu” oraz kłasyki, przede wszystkim z Klopstockiem.

Następny referat pt. *Die Konstellation der polnischen und deutschen Literatur um 1800 in komparatistischer Sicht* wygłosił dr Tadeusz Namowicz (Uniwersytet Warszawski), który stwierdził we wstępie, że wśród badaczy polskich daje

¹ Por. m. in.: „Weimarer Beiträge” 2/1970; „Kwartalnik Neofilologiczny” 1/1970; „Miesięcznik Literacki” 1/1970; „Sinn und Form” 5/1970.

się zaobserwować pewna powściągliwość odnośnie do badań komparatystycznych, gdzie indziej szeroko uprawianych. Tymczasem stosunki polsko-niemieckie doczekały się bardzo nielicznych prac porównawczych. Powołując się na doświadczenia Dionyza Durisina Namowicz zaproponował opracowanie stosunków polsko-niemieckich w aspekcie typologii, bądź analogii literackich. Omawiając zjawiska w literaturze niemieckiej i polskiej na przełomie XVIII i XIX wieku wskazał na ich zróżnicowanie, co przy badaniach komparatystycznych z pewnością pozwoli na uwypuklenie nieujawnionych dotychczas cech i prawidłowości.

Doc. dr habil. Maximilian Jakubietz (Pädagogische Hochschule Leipzig, obecnie — Uniwersytet Jagielloński) mówił na temat Herdera *und die slawischen Völker*. Prelegent scharakteryzował zwłaszcza stosunek Herdera do pieśni ludowej, jak również jego ideał obywatela.

Doc. dr habil. Eugeniusz Klin (Uniwersytet Toruński) wygłosił referat pt. *Deutsch-polnische Wechselbeziehungen in der Literatur vom Anfang des 19. Jahrhunderts*. Znaczący literaturoznawca okresu romantyzmu zaprezentował nowe spojrzenie na zagadnienia tej epoki; poddane w referacie niektóre aspekty rzeczowej analizy stanowią istotny wkład do naszej wiedzy o przedmiocie. W kontekście powyższego warto nadmienić, że właśnie w Toruniu odbędzie się w 1976 roku konferencja na temat niemiecko-polskich stosunków literackich w okresie romantyzmu.

Prof. dr habil. Michał Cieśla (Uniwersytet Warszawski) przedstawił referat pt. *Zur Geschichte der Rezeption von Grillparzers Werken in Polen*, stwierdzając, że autor ten cieszył się w Polsce XIX wieku pewnym powodzeniem, szczególnie na scenach galicyjskich. Wiek XX przyniósł jednakże zmierzch jego znaczenia i znajomości.

Dr Anastazy Bławat (Warszawa) zapoznał uczestników konferencji z działalnością przekładową Henryka Nietschmanna. Jego referat *Polnische Literatur in der Übersetzung und Bearbeitung von Heinrich Nietschmann* rzuca ciekawe światło na polonofilów niemieckich drugiej połowy XIX wieku, którzy działali w trudnych warunkach nasilonej kampanii antypolskiej.

Mgr Maria Skowrońska-Adamiak (Uniwersytet Toruński) wygłosiła referat pt. *Toruń in der deutschen Literatur des XIX. Jahrhunderts*, omawiając m. in. toruńskie partie twórczości Ernsta Wicherta, autora takich pozycji, jak np. *Der Bürgermeister von Thorn*.

O polskim motywie w jednym z utworów szwajcarskiego pisarza, Roberta Walsera, poinformował w swym wystąpieniu pt. *Schloß Dambrau — R. Walsers bedeutsame Episode* dr Marian Holona (Uniwersytet Warszawski), ciekawie kreśląc rodowód tegoż polskiego akcentu.

Referat prof. dra habil. Arno Willa (Uniwersytet Łódzki) pt. *Die deutsche anonyme Polenlyrik 1863* przyniósł nowe dane o utworach poetyckich zajmujących się powstaniem styczniowym. W badaniach nad *Polenlyrik* wieku XIX koncentrowano się dotychczas zazwyczaj nad utworami mającymi za kanwę wydarzenia 1830 roku.

Doc. dr habil. Frank Wagner (Humboldt Universität Berlin, obecnie — UMCS) wygłosił referat *Niederschlag des gemeinsamen antifaschistischen Kampfes um ein republikanisches Spanien in der deutschen Exilliteratur* będący cennym przeglądem piśmiennictwa niemieckiego na temat walki w Hiszpanii w latach 1936 - 1939.

Dr Bernd Leistner (Karl-Marx-Universität Leipzig) raz jeszcze zabrał głos w sprawie Johanna Bobrowskiego, tym razem analizując polskie motywy w po-

wieści *Levins Mühle*. Jego referat pt. *Polnische und deutsche Gespenster. Zu den Geistererscheinungen in Johannes Bobrowskis Roman „Levins Mühle“* omawia m. in. pochodzenie i powiązania rodu Jastrzębców.

Motyw przyjaźni, eksplorowany na przykładzie opowiadania Rolfa Schneidera, omówił dr Peter Beyer (Pädagogische Hochschule Dresden, obec. Uniwersytet Wrocławski) w referacie pt. *Die Gestaltung deutsch-polnischer Beziehungen in Rolf Schneiders Erzählung „Die Reise nach Jaroslaw“*. Słusznie zauważył autor, że bohaterów opowiadania — Polaka i Niemkę z NRD — nie można uważać za reprezentantów obu społeczeństw. Są oni jednak dosyć typowi dla młodzieży swych krajów.

Mgr Barbara Skibińska (Uniwersytet Łódzki) skoncentrowała się nad motywem polskim w poezji Niemieckiej Republiki Demokratycznej lat sześćdziesiątych. W referacie pt. *Polnische Motive in der neuen DDR-Lyrik* zawarła interesującą analizę wierszy takich autorów, jak Armin Müller, Uwe Berger, Paul Wiens, Hans Cibulka, Sarah Kirsch, Volker Braun, Harald Gerlach i in.

Mgr Barbara Dąbrowa (Uniwersytet Jagielloński) ukazała wyczerpująco zagadnienie recepcji utworów Güntera Kunerta w Polsce. Jej referat pt. *Günter Kunerts Rezeption in der VR Polen* przyniósł nieco informacji o samym autorze. Jak również komentarz do dziejów recepcji jego twórczości po roku 1954, gdyż wówczas po raz pierwszy ukazała się wzmianka o twórcy *Pogrzeb odbędzie się w ciszy*. Referentka wskazała na fakt, że o właściwej recepcji Kunerta w Polsce można mówić dopiero w latach sześćdziesiątych, kiedy to ukazały się tłumaczenia jego tomu poezji oraz wspomnianego tomu prozy. Także wiele drobnych utworów Kunerta ogłosiły polskie czasopisma, m. in. zasłużony w popularyzowaniu literatury niemieckiego obszaru językowego poznański „Nurt”. Zastrzeżenia budzi natomiast jakość przekładów.

Wychodząc z założenia, że frapującym tematem w przyszłych badaniach komparatystycznych będzie m. in. porównanie utworów polskich i niemieckich o tematyce II wojny światowej, polonista z Niemieckiej Republiki Demokratycznej mgr Dieter Scholze (Akademie der Wissenschaften der DDR Berlin) przedstawił referat pt. *Polnische Kriegsprosa im Wandel. Jerzy Putrament. Vom „September“ zum „General“*, w którym ukazał Putramenta wizję wojny: wizję rozrachunkowo-polityczną. Koncentrując się głównie na *Bołdynie* (w tłumaczeniu niemieckim tytuł został oddany jako *Der General*) stwierdził prelegent, że nie istota wojny interesuje polskiego pisarza, lecz raczej zagadnienia natury moralnej, np. problem władzy i odpowiedzialności.

Dr Krzysztof A. Kuczyński (Uniwersytet Łódzki) przedstawił dorobek germanistyki polskiej w latach 1949-1975 w zakresie badań nad literaturą Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Referat pt. *Die DDR-Literatur im Lichte der polnischen Germanistik* pozwolił wysnuć wniosek, że w zadowalającym stopniu zostali opracowani jedynie trzej twórcy: Johannes Bobrowski, Bertolt Brecht oraz Friedrich Wolf. Brak rozpraw o wielu autorach-prozaikach, dramatopisarzach czy lirykach. Wyjątkiem jest tutaj działalność poznańskiego germanisty Stefana H. Kaszyńskiego, który w minionych latach ogłosił szereg artykułów dotyczących poezji NRD. Jest on także współwydawcą antologii pt. *Dopowiedzenie świtu*.

Oceniając wyniki konferencji w Ustroniu uwzględnić należy postulaty jej uczestników. W dyskusji końcowej zwracano uwagę na istniejące polacie literatury o tematyce polskiej, które nie doczekały się głębszego zainteresowania badaczy. Podniesiono także problem zakresu badań, tzn. postulowano eksplorację nie tylko te-

matu polskiego w literaturze^o niemieckojęzycznej bądź recepcji obu literatur (tj. polskiej i niemieckojęzycznej), ale także opracowanie zagadnienia obustronnych wpływów, powiązań itp.

Zwrócono także uwagę, że należałoby w przyszłości starannie dobierać poszczególne referaty, aby poruszone były wszystkie literatury narodowe w możliwie wszystkich wyodrębnionych okresach.

Konferencja w Ustroniu była więc próbą pewnego rekonesansu, jak również i podsumowania. Luki, które zostały stwierdzone, ułatwią skoncentrowanie uwagi na konkretnych już zagadnieniach.

Krzysztof A. Kuczyński